

CUVÎNT PRELIMINAR

Paradoxal, lărgirea ariei cunoștințelor ca și sporirea densității lor în mai buna cunoaștere a omului și artistului Blaga, în loc să-i rarefieze mitul, îi potențează și mai mult strălucirea, cu fiecare amănunt inedit, cu fiecare nouă informație biobibliografică. Nimic demitizant în sensul banalizării, nimic nu-i „strivește corola de minuni“. Dimpotrivă. Mi-a dovedit-o o dată mai mult publicarea anterioarei mele cărți, *Blaga inedit, amintiri și documente*, pe care o consideram o primă, succintă dar încheiată etapă în realizarea aceluia corpus documentar Blaga figurînd printre obiectivele Editurii Dacia. Dar numeroasele oferte din partea depozitarilor de documente Blaga, primite după apariția cărții m-au convins că, departe de a fi încheiată această primă etapă se dovedea a fi doar un început. Textelor inedite, variantelor, corespondenței, materialelor grafice de tot felul și amintirilor cuprinse în precedentul volum, li se adăugau acum noi documente, unele completînd spre a reliefa cu și mai mare pregnanță aspecte deja relevate, altele — mult mai numeroase — circumscriind momente necunoscute încă viitorului monograf sau marelui public. Datele *inedite* pe care le cuprindeau numeroasele noi materiale referitoare la copilăria, adolescența și începuturile literare, ca și cele privind activitatea de mai tîrziu a poetului, filozofului și dramaturgului, mi-au întărit convingerea în deosebita utilitate a continuării efortului de valorificare a fondurilor particulare Blaga.

Foarte diverse în conținutul și problematica abordată, aceste noi materiale, puse la dispoziție de o seamă de rude, prieteni sau cunoștințe mai apropiate ale poetului, se concentrează în majoritatea lor în jurul unui nucleu de interes, fiecare conturînd o inedită efigie cutărui sau cutărui moment din viața și activitatea lui Blaga — de unde și titlul noii cărți.

Un îndemn prețios în realizarea ei l-a constituit și interesul cu care critica a întîmpinat apariția volumului din 1974, subliniindu-i utilitatea. Aprecierilor global elogioase — referitoare

la modul organizării și prezentării materialelor, la felul în care fiecare aspect inedit relevat a fost susținut probatoriu prin fotocopia documentului aferent etc. — li s-au adăugat prețioase precizări, comentarii sau formulări de sugestii. Mulțumesc aici și acum numeroșilor critici și istorici literari care au apreciat cu competență și pătrundere rodul strădaniei mele de câțiva ani — între alții: Șerban Cioculescu, Iosif Pervain, Mircea Zăciu, Dumitru Micu, D. Vatamaniuc. Din referințele critice ale acestora am reprodus pe coperta exterioară a cărții unele fragmente, indicînd și periodicele în care au apărut. De asemenea au comentat apreciativ cartea, considerînd-o, între altele, fie o sursă documentară de istorie literară, fie un act de cultură: Dan Mutașcu („Săptămîna“, nr. 218—1975), Miko Ervin („Utunk“, nr. 19—1976), Valentin Tașcu („Familia“, nr. 6—1975), Mircea Popa („Ateneu“, nr. 121—1975), Virgil Mihai („Steaua“, nr. 5—1975), Serafim Duicu („Vatra“, nr. 5—1976), Constantin Coroiu („Cronica“, nr. 8—1975). Am marcat numai cronicile apărute în o seamă de periodice de specialitate, fără a mă referi și la acelea publicate de presa cotidiană.

Aceluiași interes li se fac ecou și numeroasele scrisori primite de la oameni de cultură, scriitori, cercetători în alte cîmpuri de activitate, dar în contingență cu problemele literaturii. Și aceste scrisori conțin uneori sugestii și detalii referitoare la anumite împrejurări și momente pentru a le fixa într-o viitoare carte — cea de azi.

Prin rînduri elogiative au onorat cartea anterioară: D. D. Roșca, Nicolae Balotă, Lászloffy Aladar, Crișan Mircioiu, Nae Antonescu, Nicolae Mărgeanu, Bucur Țincu, Ion Buzași, Ion Apostol Popescu, Lucia Dușleag, Eugen Gâscă, Bujor Teculescu, Ion Olteanu, Ion Petrovai, Victor Ilieșiu, Horea Lupu ș.a. Le adresez tuturor întreaga mea grațitudine, de asemenea tuturor cititorilor, care, în rînduri calde, mi-au scris despre carte.

Însăși fiica poetului, Dorli Blaga, foarte exigentă în considerarea valorificării datelor biobibliografice susceptibile să ofere material pentru viitoarea monografie Blaga, și-a manifestat satisfacția pentru felul cum a fost alcătuită cartea.

Deși refractară cîndva publicării unor astfel de materiale — desigur de teama de a nu fi cumva denaturat portretul părintelui său — n-a ezitat ulterior ca printr-o scrisoare din februarie 1975 — gest de înaltă noblețe sufletească — să-și exprime grațitudinea față de adunarea într-un întreg a atîtor documente inedite și pentru modul cum am procedat la valorificarea lor.

Asupra acestei scrisori voi reveni mai târziu, în interiorul cărții.*

Se poate deci reține din cele de mai sus că după publicarea primei cărți se învedera cel puțin din partea a cinci factori — esențiali însă — adeziunea și îndemnul de a pregăti o nouă lucrare: din partea unor alți depozitari de documente, a criticii de specialitate, a unor oameni de cultură și litere, a publicului larg, și, în sfârșit dar nu în ultimul rând, a familiei poetului. Acest fapt însemna pentru mine nu numai o recunoaștere a efortului depus de-a lungul anilor pentru a scoate la lumină, din diverse arhive particulare, documente necunoscute privind viața și opera lui Blaga, ci și o nouă obligație morală de a continua mai vechea străduință.

Firește, munca pentru noua lucrare a fost dintr-un anume unghi încă mai anevoioasă decât în cazul celei precedente, dar tot atât de perseverentă, căci sursele informative se dovedeau limitate și dispersate în timp. După cum se știe, anul 1919 — poetul împlinea atunci 24 de ani — constituie un adevărat țărnam autobiografic la care se opresc confesiunile din *Hronicul și cîntecul vîrstelor*. Este totodată și frontiera-limită a unui compact teritoriu Blaga, dincolo de care cercetătorul interesat în reconstituirea itinerarului existențial blagian nu mai poate călători decât ghidîndu-se după rarele repere biografice pe care le descoperă, în fine, după înlăturarea unor munți de steril. Și totuși, fără săsifica prospectare a publicisticii românești mai ales interbelice, fără migălosul efort de „culegere“ a informațiilor Blaga din surse terțe, din referiri indirecte pentru a le adăuga puținelor și disparatelor materiale fragmentar specializate — fără toată această muncă enormă de selectare, „purificare“, ordonare și sintetizare a datelor nu se poate concepe asigurarea minimului necesar (și indispensabil) de care trebuie să dispună viitorul monograf al unuia din cei mai de seamă poeți pe care l-a dat liricii universale pămîntul românesc în veacul acesta.

Desigur aceste adevăruri sînt cunoscute de multă vreme și dacă le-am reamintit, am făcut-o doar pentru a circumscrie cît

---

* Părea dealtfel firească gratitudinea fiicei poetului, căci dacă majoritatea documentelor (manuscrite, corespondență etc.) se află în arhiva familiei, în schimb numeroase altele (variante-autograf, scrisori expediate de Blaga etc.) se păstrează în numeroase arhive particulare. Or, tocmai de la terțe persoane am adunat un număr important de documente, însoțite și de evocările aferente conținutului lor sau momentelor care le-au prilejuit.

mai exact destinația acestei cărți — pios și modest omagiu adus memoriei aceluia care m-a învrednicit cu aleasă prietenie în deceniul de dinaintea prematurei sale stingeri. De fapt, inițial, sentimentul viu al obligației morale față de marele dispărut m-a îndemnat, prin 1966—1967, să dau publicității propriile mele amintiri; curind mi-am dat seama, însă, că e mult prea puțin pentru a deplasa liniile unui pseudoportret Blaga, care începea să se cristalizeze din ce în ce mai mult, mai ales în rîndul generațiilor care nu l-au cunoscut direct pe poet. Alimentată și de creația blagiană însăși, creștea imaginea cugetătorului retras și atît de stăruitor aplecat în meditație asupra esențialităților, încît mergea pînă la neglijarea (ori ignorarea) faptului firesc, simplu, cotidian, de viață. De aici „impenetrabilitatea“ sa, „lipsa de comunicativitate“, „muțenia de lebădă“ — ipostaze ale unei false inaccesibilități.

Dar Blaga nu era numai creatorul de geniu, inerent claustrat în universul ireductibil al propriei creații, ci și omul cetății, profund interesat de destinul devenirii ei, de viața, aspirațiile, chiar măruntele bucurii și neazuri ale celor de-alături — la urma urmei toate acestea devenind obiectul propriei sale creații.

Pornind de la constatarea că propriile mărturii și documente nu sînt suficiente, iar pe de altă parte — cum aminteam la început — de la convingerea că realizarea unei viitoare monografii Blaga este de neconceput fără fixarea prealabilă a cît mai multor date-jaloane referitoare în egală măsură la om și creator — pornind, deci, de aici s-a născut ideea cărții anterioare și a celei de față. Materializarea lor: apelînd la aceia despre care știam că i-au fost prieteni sau prezențe apropiate, solicitîndu-le amintiri, documente, mărturii despre Blaga. Cum era și firesc, transpunerea în fapt a ideii s-a dovedit a fi mai dificilă decît aș fi crezut-o; în majoritatea lor oameni cu multiple preocupări și cu timp drămuț, cei solicitați trebuiau să recurgă la o modificare din mers a propriului program, pentru a găsi răgazul necesar de a-și scruta atent memoria, de a căuta documente în corespondență și bibliotecă, de a medita asupra tilcului nevăzutei, dar trainicei fire care-i lega de personalitatea marelui dispărut. Însă căutările repetate, revenirile, insistențele au constituit în egală măsură pentru cei solicitați ca și pentru mine o plăcută osteneală — mai mult, o fascinantă descoperire de nebanuite dimensiuni în existența sau creația lui Blaga. Și, după zece ani prima carte iar după încă șapte,

cea de acum. Complementaritatea lor va apare evidentă atît prin obiectivul urmărit cît și în modul de realizare.

Mă gîndesc spre pildă cum după o lungă străduință, care s-a dovedit a nu fi fost de prisos, s-a alcătuit în cartea de-acum șapte ani capitolul *Simpatie dacică*, în care s-au cuprins mărturiile lui C. Daicoviciu. Profesorul îmi arăta sollicitudine, îmi fixa întîlnirile, dar fiindu-i extrem de angajat timpul, mă primea cu invariabila întrebare: „Iar ai venit? N-am avut răgaz să caut alte documente și să meditez la alte amintiri despre Blaga. Trebuie și acum să plec la o ședință“. Pînă la urmă, după aproape un an, încetul cu încetul capitolul s-a conturat și sesizînd că specificul relațiilor Blaga — Daicoviciu se contura pe un fundal dacic le-am cuprins sub titlul generic *Simpatie dacică*, după însăși una din dedicațiile poetului. Vizibil satisfăcut atît de titlu cît și de alcătuirea capitolului, solicitîndu-l cu toată deferența — precum și pe alți interlocutori — să confirme dacă într-adevăr redactarea corespunde fidel mărturiilor, profesorul fără a recurge la vreo formulă uzuală, a pus următoarea apostilă (cu discret tîlc străbun) pe prima pagină a dactilogramei: *Vidi. C. Daicoviciu.**

Perioade de luni și neori de ani au fost necesare și în elaborarea capitolelor pe care le cuprinde noua carte.

Mai trebuie să arăt că multe din coordonatele specifice lucrării publicate acum șapte ani sînt identice cu ale celei de acum, astfel că reiterarea lor se dovedește utilă și chiar necesară și prezentării acestei cărți.

Evident, fără pretenția „exploatării exhaustive“ a datelor, fără intenția de a fixa definitiv momente ori situații, de asemenea ferindu-mă de tentația literaturizării, voi reda noi mărturii și documente ale unor contemporani devotați poetului, însoțindu-le de propriile lor lămuriri, doar în limita necesității de a le încadra într-o ambianță adecvată desprinderii semnificației lor prime. Astfel, documentele devin însuflețite de înseși persoanele care le dețin.

Și încă unele precizări.

---

* Cu același prilej, prestigiosul istoric avea să mă onoreze cu un exemplar din lucrarea sa *La Transylvanie dans l'antiquité*, însoțind-o de cîteva cuvinte dedicative: „Lui Bazil Gruia, toată dragostea și prețuirea. C. Daicoviciu. 22. IV. 1970“. Redau dedicația doar pentru a ilustra modul în esență agreabil în care totuși s-a realizat — cu tot puținul timp pe care C. Daicoviciu îl avea la îndemînă — propria sa contribuție la cunoașterea unor momente importante din viața și activitatea lui Blaga.

Am căutat ca evocările să fie întreșesute, în cele mai multe cazuri, pe fundalul documentelor, pentru ca ferindu-le de erorile memoriei să dobândească valoarea unor date certe. În acest scop s-a extins, în limite rezonabile proporțiilor volumului, spațiul rezervat intrinsec documentelor de tot felul: manuscrise-autograf, variante ale unor poezii, poezii inedite, adăugate la celelalte din volumul precedent, corespondență, fotografii, dedicații, texte consacrate lui Blaga etc.*

Cartea a fost structurată în capitole, fiecare fiind rezervat — liminar — momentelor mai de seamă amprintate în amintirea acelor care înțeleg, pe această cale, să aducă un omagiu memoriei ilustrului dispărut. În marea lor majoritate, capitolele sînt redactate în funcție de ceea ce am socotit de aparte interes în întreținerile avute cu personalitățile consultate, redactarea sintetică fiind apoi supusă — așa cum am arătat — aprecierii celor în cauză. Atunci, ca și ulterior în fiecare dintre cazuri, după ce realizăm o primă redactare, de fiecare dată interlocutorul simțea nevoia să completeze, să nuanțeze, să atenueze — sancta modestia! — o aserție sau alta, să prefere un atribut altuia. Fixarea titlurilor de capitole m-a convins că felul în care eu însumi defineam esența raportului Blaga — interlocutor corespundea convingerii intime a acestuia din urmă. Cu alte cuvinte, glosărilor evaluative (deși acestea nu sînt străine textului) am preferat conformitatea cu *autenticitatea* rememorației.

Desigur, datorită unor motive complexe de ordin în egală măsură obiectiv și subiectiv, cum ar fi natura relațiilor cu Blaga, durata lor ori problemele discutate, capitolele nu pot oferi materiale documentare de importanță informativă egală, dar și în ansamblul acestei cărți ele se completează fie în relevarea unor aspecte din opera poetului, fie în relevarea actelor omului Blaga în diverse circumstanțe.

Nu este exclus ca vreun exemplar al unui autograf sau, mai cu seamă, al vreunei secvențe fotografice să existe și în arhiva altor persoane, și în această ipoteză, piesa documentară nefiind cunoscută cercetătorului sau publicului, am socotit util să fie cu o clipă mai devreme încredințată publicității. În câteva cazuri, a fost necesar să se redea un document deja cunoscut,

---

* Adresăm un cuvînt de mulțumire conducerii Bibliotecii centrale universitare din Cluj-Napoca, directorului C. Negulescu, prin bunăvoința căruia s-au realizat în laboratorul de micro-foto al instituției, în condiții convenabile, majoritatea fotocopiilor din această carte.

care însă e în strinsă corelație cu vreo fotografie sau înscris inedit, ori a prilejuit comentarii noi. Am insistat îndeosebi asupra variantelor unor poezii — și sînt puține copiile-autograf care nu oferă măcar deosebiri de punctuație sau ortografie (implicit de restructurarea imagistică sau ideatică), de importanță *in extremis*, în timp, asupra proceselor din laboratorul creației bliagene, surprinzîndu-i acesteia începuturi ori fapte intermediare de elaborare. În cazul acestor „variante minime“ am recurs la simpla lor reproducere în fotocopie, pentru a asigura conservarea lor în cazul cînd, din atîtea și atîtea motive, originalele existente în diverse arhive particulare s-ar putea rătăci sau pierde.

Nu pot uita cuvintele profesorului Valeriu Bologa, rostite odinioară, pe cînd lucram la prima carte Blaga. După cum am procedat cu toți interlocutorii, i-am prezentat profesorului Bologa fotocopiile, documentele numai transcrise și redactarea capitolului care îl privea, spre a se declara asupra fidelității acestuia față de datele rememorării: „D-ta faci un lucru prețios, — a spus el — solicitîndu-ne să scoatem la lumină aurul curat al acestor documente Blaga și e bine să le redai în fotocopii* pentru că pe noi cine știe cît timp ne vei mai afla, iar prin arhivele noastre s-ar putea rătăci fără urmă. Doar nu toți le-ar dona Academiei. Consider ca o plăcută obligație să ți le pun la dispoziție“.

Părea, totuși, de necrezut ca abia după cîteva luni de la întîlnirea noastră profesorul Valeriu Bologa să ne părăsească definitiv. De altminteri, alți cîțiva din cei care și-au adus contribuția la realizarea primului volum — Constantin Daicoviciu, D. D. Roșca, Leon Daniello, Romul Ladea, Lucia Piso, Liciniu Blaga, Daniel Popescu, Virgil Fulicea, Veturia Goga — azi nu mai sînt. În cei aproape șapte ani (1974—1980) cît a durat alcătuirea acestui nou volum — adunarea materialelor, elaborarea capitolelor, verificarea și validarea conținutului lor — alți cîțiva dintre aceia care l-au cunoscut și iubit pe marele poet au plecat dintre noi: Dorin Pavel, Zaharia Stanciu, Victoria Benamedean, Tase Damian, Marioara Șerban născ. Blaga, Vasile Băncilă, Ion Șahighian, Henri Jacquier, Mihai Iubu, Aurel Moga. Mai trebuie oare subliniat că, publicate în absența lor,

---

* În volumul precedent 116 fotocopii, în cartea de față 102. Total 218. Pentru economie de spațiu unele documente nu au fost redată și în fotocopii, iar altele doar parțial. Totalitatea fotocopiilor se află în posesia noastră și pot atesta oricînd autenticitatea documentelor.

mai târziu, documentele rămase de la ei ar fi fost lipsite de pertinențele comentarii și informațiile suplimentare ale posesorilor inițiali? Cinstindu-le memoria, și cartea de față constituie un omagiu mai mult aceluia care prin intermediul ei rămân prezente atât de vii printre noi.

Dacă în cazul primului volum, din motive lesne de înțeles, am preferat să ordonez capitolele potrivit înșiruirii alfabetice a participanților la realizarea lui, cele 24 de capitole ale volumelor de față au fost ordonate *cronologic*, avînd în vedere că, chiar dacă unele conțin date din mai multe etape ale vieții și activității poetului, totuși nucleul lor acoperă cu precădere mai cu seamă una dintre aceste etape*. Procedînd astfel, pot fi mai ușor urmărite, cred, într-o succesiune firească momentele devenirii omului și creatorului — atîtea cîte sînt cuprinse aici.

Menționez potrivit ordinei enunțate, numele aceluia care n-au pregetat, din dragoste și respect pentru marele Blaga, să contribuie la realizarea capitolelor actualei cărți: Lelia Rugescu și Dorin Pavel, Silviu și Radu Cărpinișianu, Romul Bena Zaharia Stanciu, Victoria Bena-Medean, Tase Demian, Marioara Șerban născ. Blaga, Ionel Pop, Ioan Grecul, Vasile Băncilă, Lionel și Carmen Blaga, Ion Șahighian, Henri Jacquier, Elisabeta Avram, Petre Hossu, Titus Furdui, Flori Gavrilă, Nichifor Mihuța, Teodor Mihăilescu, Ioan Pop, Vasile Emanoil, Viorica Manta, Livia Armeanu, Mihai Constantinescu, Ioan Lașiță, Augusta Ciobanu, Vasile Rotaru, Iuliu Peteanu, Mihai Iubu, Ștefan Hărăguș, Aron Faur, Aurel Moga, Augustin Mureșan. Desigur, o parte din evocări ale unor rude ori ale unor apropiați ai poetului — inclusiv ale subsemnatului — au fost consemnate într-un ton de familiaritate, dar nu din spirit egolatriu ci pentru a se păstra absolut fidel autenticitatea dialogurilor, a momentelor și împrejurărilor relatate.

Cartea fiind astfel structurată, evocarea cîtorva rare momente revine, inerent, în diverse relatări; dar această unitate în multiplicitate, departe de a devaloriza prin repetiție esențialul, reflectă mai nuanțat (și, în consecință, cu o șansă în plus mai aproape de veridic) circumstanțele aceluia *memento* existențial. Se reliefează astfel mai complex acel Blaga mai puțin cunoscut, care, în intimitate — odată penetrată simbolică sa tăcere — se dovedea plin de calmă vioiciune și, nu arareori, de

---

* Aceste considerente au impus utilitatea reluării doar a două capitole din prima carte, care au fost astfel mult redimensionate atât sub raportul documentației cît și al mărturiilor orale.

umor. În asemenea clipe, departe de a fi „mut ca o lebădă“, poetul se dovedea mai puțin reținut, confesiv, delicat și atent, „angajat“ afectiv față de cei apropiați. În realitate, acest aspect comportamental are, printre altele, și o explicație de ordin ereditar. Indicația ne-o oferă însuși poetul: „...Tata era de o exuberanță și de o volubilitate deosebit de simpatică, atunci când se nimerea să se simtă în largul său, între prieteni ce-i arătau înțelegere“ (*Hronicul...*, p. 41; subl. ns., B.G.).

Multe din confesiunile lui Blaga, atestate în aceste două volume, au fost făcute în asemenea clipe, când în semn de atenție poetul obișnuia să ofere manuscrise sau copii-autograf, dedicații, fotografiile ori, din depărtări — când cine știe ce incident îi declanșa o amintire trăită cu intensitate — să se facă în corespondență ecou vibrant unei dragi clipe de odinioară.

Dar informațiile biografice inedite sau parțial inedite, relevate de memorări ori corespondență, constituie numai una din trăsăturile specifice cărții. (Aprecierea de *numai* e valabilă doar neglijându-se faptul că datul biografic propriu-zis explică nu arareori geneza unei creații sau alteia, și mai întotdeauna oferă prețioase elemente-indici, indispensabile conturării conceptualității Blaga în cutare sau cutare problemă.) Cum „determinărilor genetice“ pentru unele creații li se adaugă scoaterea din anonimat a unui număr de poezii inedite, de variante și texte inedite, cum nu în puține pagini rememorările aduc mărturia lui Blaga în aprecierea propriei creații sau a felului în care aceasta — în cazul dramaturgiei — este interpretată, cartea își validează interesul și prin contribuția pe care o aduce la o mai adecvată cunoaștere a laboratorului blagian de creație, și în oarecare măsură și în definirea atitudinii autorului față de propria-i operă.

Ca și odinioară în cazul primului volum, parte din capitolele cărții de față au văzut lumina tiparului într-o revistă sau alta; trebuie, însă, precizat că motive pe cât de firești, pe atât de cunoscute (exigența comunicării directe, succinte, spațiului tipografic limitat etc.) m-au obligat, pe alocuri la expuneri rezumative sau, mai des, să renunț la unele amănunte și nuanțe. Pe de altă parte, unele momente, refractare restrîngerii, sînt abia acum încredințate publicării. Oricum, și aceste texte „în

---

* Sub acest aspect, relativ la unele fapte și perioade această carte și cea precedentă completează iar uneori prelungește într-un fel, cu noi detalii biobibliografice, *Hronicul și cîntecul vîrstelor*.

versiunea restrînsă“, publicate cu intenția de a oferi cu un ceas mai devreme un jalon de istorie literară, au văzut lumina tiparului cu consimțămîntul depozitarilor documentelor*.

Într-un fel, realizarea acestor noi volume s-a arătat mai dificilă decît în cazul primei cărți. Cu cît stăruim mai mult pe urmele lui Blaga, cu atît ești surprins de deschiderea necurmată a noi căi laterale. Cînd ești tocmai pe punctul de a dobîndi convingerea în exactitatea indeniabilă a unui amănunt, a unei date, a unei motivații, se ivesc noi piste, noi date, noi precizări, nu arareori contradictorii. Mi-amintesc de un pilduitor incident petrecut în timpul studiilor mele liceale, într-o oră de psihologie. Brusce, ușa se deschisese apărînd un necunoscut care a rostit cîteva cuvinte insolente la adresa profesorului, „atacînd“ apoi pe unul din colegi care, „revoltat“ protestase. Necunoscutul a dispărut tot atît de brusc pe cum apăruse, iar profesorul ne-a cerut senin să scoatem cîte o foaie de hîrtie și să relatăm scena petrecută. Au fost tot atîtea relatări cîți liceeni se aflau în clasă, adică 35. Același lucru se poate spune și despre cutare sau cutare moment Blaga relatat de doi sau mai mulți din martorii săi... Și totuși, și într-un caz și în celălalt, subiectivismul relatării (mai cu seamă precizia redării cuvintelor) își vede relativitatea serios amendată prin elementele indiscutabil obiective: actul în sine, atmosfera momentului, atitudinea față de aceasta etc. Să mai adaug că, în ce privește multe din momentele existențiale Blaga, cel mai important factor corectiv îl constituie însăși creația sa?

Oricum, cititorul va putea constata că în cartea de față apar mai deslușit orizonturile copilăriei și adolescenței poetului, începuturile creației (întîia piesă și întîia odă), apoi geneza atîtor poezii de mai tîrziu, poezii inedite și variante, concepția în materie de teatru și traduceri, umorul său — prea puțin cunoscut — cenaclul sui-generis pe care îl cultiva la Gura Riului în verile anilor 1950—1960. Totodată va cunoaște aspecte ale erosului blagian, specifice în măsura în care i-au stimulat creația,

---

* Cititorul va fi reținut desigur, chiar în cadrul aceluiași capitol sau în contextul general al cărții, o multitudine a modalităților de expunere: aceasta fie din cauza structurării orale a relatărilor diferite față de cea consemnată în scris încredințată nouă de către numeroșii interlocutori, fie din cauza comentariilor ce s-au impus pe marginea lor. Dar în toate cazurile și tocmai în acest fel s-a căutat a se păstra cu maximă grijă autenticitatea mărturiilor și încadrarea documentelor într-un anumit moment sau împrejurare.

va întâlni un Blaga epistolier* de elevată ținută și fascinație, va afla unele amănunte despre situația sa materială și morală din ultimul deceniu de viață, despre unele atacuri „ad personam“ de care n-a fost cruțat în acea perioadă, în sfârșit competente mărturii asupra împrejurărilor stingerii sale. Desigur, însurirea de mai sus nu epuizează problematica volumului, și din acest punct de vedere surprize nu va avea doar cititorul neavizat...

După cum se va putea sesiza, n-am căutat în nici o situație să escamotez adevărul; mai mult, considerînd că a sosit o benefică scadență ca acesta să reintre în toate drepturile, să fie spus integral, în ciuda sensibilizării unora sau altora, mergîndu-se uneori pînă la amănuntul amănuntului. Am ținut — și lucrul acesta l-am explicat insistent interlocutorilor — să-l înfățișăm pe poet posterității așa cum realmente a fost, evitîndu-se în egală măsură osanalele idilizante, ori așa-zisele demitizări prin coborîrea în banal, din aceleași motive refuzînd și falsa ipostază de „mucenic“, așa cum l-au înfățișat unii sau în postură denigratoare, așa cum l-au configurat alții.

De asemenea, precum în parte întia carte a izbutit s-o dovezească, nu va mai putea fi acreditată cu precădere imaginea unui Blaga „mare taciturn“, căci și din mărturiile de-acum, cu un plus de pregnanță încă, se desprinde în ansamblu — și cum nici nu se putea altfel — un Blaga cu multiple coordonate sufletești. Distant ori afectuos, reținut ori în vervă, ponderat ori pătimaș, îndrăgostit de permanențele mioriticului ori de citadin, răsare un Blaga umanizat, adus în mijlocul oamenilor. Deci un profil fără deformări, fără fabulații și chiar dacă uneori evocat apologetic, totuși viu, real. El n-a fost un sfinx, ci un om — firește un om deosebit, un demiurg dacă ne gîndim la valoarea creațiilor sale. În egală măsură omul și demiurgul — iată obiectivul lucrării de față. Obiectiv cît se poate de firesc ținînd cont de faptul că în întregul personalității sale, cele două calități ființau asemenea vaselor comunicante. *Adică nu aflate doar în legătură, ci interconționîndu-se reciproc.* Tocmai de aceea chiar analizele moderne ale creației cuiva nu pot face abstracție absolută de datul biobibliografic. Și în cazul lui Lucian Blaga cred că informațiile de acest gen nu oferă doar o privire în laboratorul intim al creației, nu

---

* În cartea anterioară am reprodus 42 scrisori expediate de Blaga, în cea de acum 45, plus în ambele un însemnat număr de fotografii.

„explică“ doar contextul spiritual, „cadrul“ în care este realizată, ci aruncă adesea o lumină utilă tocmai desprinderii multiplelor ei semnificații.

În fine, abia în faza lecturii ultime a textului capitolelor, ținând cont de mulțimea datelor adunate, de faptul că volumul se adresează și viitorul monograf Blaga, în intenția asigurării unei facile consultări a cărții, am socotit necesar să adaug textului propriu-zis un repertoriu al poeziilor inedite, al variantelelor, al piesei inedite, al poeziilor a căror geneză este stabilită în volum.

Menite să ofere o dioramă documentară Blaga, volumele de față, ca și cel anterior, reprezintă materializarea dragostei și prețuirii de care continuă să se bucure Lucian Blaga cel viu în memoria rudelor, prietenilor, tuturor celor care au avut fericirea să-l cunoască. Celor care s-au ostenit și au jertfit din timpul lor adeseori prețios sau împușinat, pentru o cât mai fidelă și adecvată realizare a capitolelor acestei cărți, în încheierea acestor pagini se cuvine să le exprim și pe această cale grațitudinea pentru modul exemplar în care m-au ajutat s-o alcătuiesc.

Materialele ce mi le-au oferit nu reprezintă doar o simplă acumulare de documente, nu doar o aridă inventariere a acestora, ci au fost gândite, prelucrate și sistematizate în jurul unui nucleu de interes specific relației poetului cu fiecare interlocutor în parte.

Toată această muncă de coordonare s-a desfășurat printr-o permanentă consultare cu membrii colectivului de conducere și redacțional al Editurii Dacia, a directorului Al. Căprariu, a redactorului șef Constantin Cubleşan, a șefului de secție Vasile Igna și, în fine dar nu în ultimul rând, a redactorului responsabil Virgil Bulat, cărora de asemenea le exprim întreaga grațitudine pentru sprijinul acordat. Nu o dată i-am consultat în interpretarea materialelor, documentelor și mărturiilor, și dacă din dorința de a fi cât mai aproape de adevăr uneori i-am inoportunat poate cu insistențele mele, regretul de a fi făcut-o îl ușurează doar recunoștința ce le-o nutresc pentru aportul adus la realizarea cărții.

Această carte nu se vrea deci numai o impresionantă colecție de documente inedite și rememorări consemnate ca-ntr-un stereotip proces-verbal, ci prin comentare și interpretare din însuși interiorul, miezul materialelor, relevând semnificația

amănuntului biografic și al documentului inedit, fiecare capitol se constituie într-o efigie documentară proprie, inconfundabilă. În final, toate efigiile converg și asigură unitatea acestei lucrări și a celei anterioare. Toate se reunesc într-o singură mare efigie: Blaga inedit, geniul și deopotrivă Blaga-omul din viața de toate zilele dar frecvent, în context cu opera sa.

În același timp cartea se vrea și un omagiu adus marelui Blaga, acum când pe răbojul timpului am încrestat două decenii de la trecerea sa în neființă.

BAZIL GRUIA

